

Нооритми і час в інформаційну епоху

Концепція нооритмів пропонується в якості достатньо простої і ефективної моделі мирової динаміки. Космогенний характер основних періодических процесів являється основною ідеєю концепції нооритмів. Розглядаються також основні особливості феномена часу в інформаційну епоху.

Концепція нооритмів пропонується в якості досить простої і ефективної моделі світової динаміки. Космогенний характер основних періодических процесів є основною ідеєю концепції нооритмів. Розглядаються також основні особливості феномена часу в інформаційну епоху.

The concept of noorhythms offered as a simple and effective model of world dynamics. Cosmogenic nature of the basic periodic processes is the main idea of the noorhythms concept. The main features of the phenomenon of time in the information age also are considered.

Актуальність теми визначається цілим рядом взаємозалежних факторів. Серед них у першу чергу можна назвати те, що людство вперше у своїй історії кілька десятиліть назад одержало у своє розпорядження зброю, що дозволяє у випадку глобального конфлікту багаторазово знищити не тільки цивілізацію, але й все живе на Землі. Природно, що в таких умовах хотілося б бачити більше прогнозоване майбутнє, що дозволяє передбачити й мінімізувати ризик стихійних конфліктів. Ще одним фактором є наростання есхатологічних настроїв, пов'язаних з подоланням особливих дат останнього часу таких, як рубіж тисячоріч або, наприклад, 2012 рік, а також – з поглибленням цілого ряду цивілізаційних криз, пов'язаних з погіршенням екологічної ситуації, вичерпанням непоправних ресурсів, зростанням небезпеки масштабних техногенних катастроф. У такому контексті необхідні досить вагомні підстави для історичного оптимізму, що дозволяють у будь-якій критичній ситуації бачити "світло наприкінці тунелю" і вірити в те, "чорна смуга" у житті неминуче зміниться більш світлою. І останнє: стрімка глобалізація всіх процесів в умовах розгортання інформаційної епохи неминуче приводить до того, що ступінь синхронізації людського співтовариства різко зростає й підсилюється вплив різного роду ритмічних феноменів, які раніше досить явно проявлялися лише при певних обставинах і в певних місцях. При цьому саме інформаційна епоха, забезпечуючи нагромадження й обробку небачених раніше по обсягах інформаційних масивів, створює передумови для того, щоб побачити, нарешті, закономірності, які ще зовсім недавно залишалися в основному непоміченими, а значить - і незрозумілими.

Мета дослідження полягає у виявленні таких ритмічних закономірностей у динаміці світової історії, які мають надзвичайно сталий характер, і в побудові на цій основі досить достовірних і простих моделей, що дозволяють більш повно й системно пояснювати минуле й відносно вірогідно прогнозувати майбутнє.

При цьому вирішуються наступні **завдання**:

1. Аналізуються й систематизуються різні феномени антропокосмічної синхронізації, тому що саме космічні цикли є найбільш потужним ритмообразуючим фактором на Землі.
2. На базі виявлених і відібраних феноменів будується досить проста комплексна модель, що дозволяє максимально погодити найбільш обґрунтовані гіпотези про ритмічні закономірності історичного часу й урахувати можливий взаємний вплив різних ритмів.
3. На додаток до побудованої моделі детально аналізуються новітні й найбільш актуальні зміни у взаєминах людини з часом, характерні для нової інформаційної епохи.

Основним **об'єктом дослідження** при цьому є феномен часу в контексті історії цивілізації, а **предмет дослідження** – ритмічні закономірності, що визначають динаміку й характер цивілізаційного розвитку. Особлива увага приділяється також виявленню нових явищ у взаєминах людини з часом, характерних для наступаючої інформаційної епохи.

Основна ідея дослідження полягає у твердженні, що такі базові закономірності в динаміці розвитку цивілізації як цикли Кондратьєва [1] досить добре простежуються не тільки в економічних процесах останніх сторіч, але й проявляють себе найрізноманітнішими способами протягом всієї людської історії, що змушує припускати їх космогенний характер. При цьому ступінь їхнього впливу на цивілізаційні процеси також носить стійкий періодичний характер, поступово підсилюючись і згасаючи в рамках 500-річних періодів. Досягнення найбільшої амплітуди таких коливань приводить до найбільш фундаментальних змін у житті людського суспільства. Зокрема, на черговому гребені такої хвилі в цей час відбувається перехід цивілізації в стадію ноосфери, що найбільше наочно видно на прикладі сучасних інформаційних технологій, що дозволяють на практиці реалізувати ідеї ноосфери у вигляді принципово нових можливостей для розвитку Колективного Розуму. Крім цього характер прояву циклів Кондратьєва істотно залежить від їхньої взаємодії з іншими періодичними процесами космогенного характеру, у першу чергу із циклами сонячної активності (циклами Чижевського [2, 3]). При цьому взаємозалежний вплив даних циклів простежується тим більше виразно, чим більше інтегрованою й інформаційно насиченою є цивілізація. Відповідно, у стадії ноосфери, в умовах прискореної глобалізації всіх процесів цивілізаційного розвитку, різні прояви зазначених циклів можуть придбати яскраво виражений глобальний характер. У зв'язку із цим в 1994 році для всього комплексу взаємозалежних космогенних циклів була запропонована узагальнююча назва "нооритми" [4, 5]. У роботах [6-

8] концепція нооритмів одержала подальший розвиток, а у 2007 року основні результати були опубліковані в монографії [9].

Класифікація феноменів космогенної синхронізації

Людина пов'язана з космосом тисячами ниток. Найбільш відчутні з них ті, які істотно впливають на ритм нашого життя. Такий взаємозв'язок логічно розглядати як своєрідну антропокосмічну синхронізацію. Найбільш природним варіантом класифікації різних проявів такої синхронізації є прив'язка до тривалості синхронізуючих періодів. У цьому випадку зміна днів, місяців і років може розглядатися як найбільш очевидний і природний діапазон проявів подібної синхронізації. У сукупності ці ритми можуть бути позначені як **макрофеномени**. Періоди, пов'язані із секундними й більш короткими інтервалами часу, визначимо як **мікрофеномени**. Їхній космічний характер набагато менш очевидний, але в сучасних умовах може бути достатньо аргументованим. Найменш очевидні прояви й космічна зумовленість багаторічних періодів, тривалість яких становить від декількох років до тисячоріч. Їх визначимо як **мегафеномени** й саме їм приділимо найбільшу увагу в наступному розгляді.

В інтервалі між секундними й добовими ритмами яскраво виражених періодичних процесів антропокосмічної синхронізації практично не спостерігається. Але і в цьому випадку "розмітка" людського часу, очевидно, прямо пов'язана з космічним факторами.

З високим ступенем імовірності ми можемо, наприклад, затверджувати, що глибинні джерела вибору існуючої тривалості хвилини й години були пов'язані зі спостереженням за динамікою руху щодо зірок Місяця, що за годинний період переміщається практично точно на півградуса, тобто на відстань свого діаметру, а за хвилину – на мінімально помітне людським оком відстань в 0,5 кутової хвилини. Хвилинний інтервал відповідає також періоду видимого переміщення Сонця по небозводу точно на півградуса, тобто на відстань свого діаметра. Інакше кажучи, можна затверджувати, що тривалість нашої години первинно визначена рухом Місяця (подібно місячному розподілу), а тривалість хвилини – видимим рухом Сонця (подібно добовому розподілу).

Космічна зумовленість мікрофеноменів найбільше яскраво проявляється на прикладі секундних інтервалів, походження яких традиційно зв'язувалося винятково з ритмом серцебиття людини. Але виявлення в 1967 році таких космічних об'єктів як пульсари змушує припускати можливість і своєрідний космічної модуляції основного людського мікроритму в 1 Гц.

Значно складнішою є ситуація з мегафеноменами антропокосмічної синхронізації, що обумовлено як великою тривалістю, що утрудняє їх спостереження і аналіз фактичної інформації, так і неочевидністю більшості їхніх проявів. Але сьогодні можна вже із упевненістю стверджувати, що багаторічні періодичні впливи є одним з найважливіших факторів, що визначають динаміку всесвітньої історії. І саме через те, що проявляються такі впливи в першу чергу через зміни в розумній діяльності людини й суспільства, найбільш доцільним є використання поняття "нооритми" ("цикли розуму") як узагальнююча назва для всього комплексу відповідних циклів.

При цьому 50-літні цикли, зважаючи на все, є основним елементом синхронізаційних мегафеноменів. З космічних феноменів з 50-літньою періодичністю варто звернути увагу на відповідні пульсації яскравості Сириуса, відомі ще в стародавності й пов'язані з тим, що він є динамічною системою з 2-х зірок, період обертання якої саме й становить 50 років. Можливо, це далеко не єдиний космічний феномен, що проявляє себе з такою періодичністю, і при цілеспрямованому пошуку можуть бути виявлені й інші. Основним фактором прояву 50-річних циклів є періодичні масові зміни в характері вищої нервової діяльності, грубим аналогом яких є добові коливання людської активності. При цьому "нічний" напівперіод циклу характеризується перевагою явищ соціальної деградації й дезінтеграції, і, навпаки, в "денному" напівперіоді визначальними є тенденції прогресивної еволюції й інтеграційні процеси. Сильно спрощеною аналогією зазначених явищ може служити контраст між активною і сплячою людиною. У сні сплячий аж ніяк не відчуває себе частиною людства й практично нічого не значить ні для суспільства, ні для всесвітньої історії, що цілком відповідає його "рослинному" стану. Аналогом людини, що не спить, є "денне" людське суспільство, що творить, цілеспрямовано перетворюючи мир до кращого.

Взаємодія циклів Кондратьєва і Чижевського

Багаторічна динаміка історичного розвитку формується головним чином як результат специфічної взаємодії "12-річних" циклів Чижевського й "50-річних" циклів Кондратьєва. Аналогом такої взаємодії в макродіапазоні є добові цикли в межах тижневих періодів. Людська діяльність при цьому носить яскраво виражений пульсуючий характер з добовою періодичністю, модульованою тижневим циклом. Характер денної й нічної діяльності при цьому може бути досить різним залежно від дня тижня. Аналогічно, у мікродіапазоні так співвідносяться серцевий пульс і дихальний цикл. Причому, відомо, що для всіх тварин частота цих процесів досить жорстко пов'язана з їхніми розмірами й масою тіла [10]. Застосування аналогічних розрахунків до розглянутих нами мегаритмів дає нам розміри і масу "тварини" галактичного масштабу. У зв'язку із цим треба нагадати, що ще Платон досить впевнено затверджував, що космос є живою істотою.

Амплітуда 50-річних коливань піддається у свою чергу своєрідній модуляції в межах 500-річних періодів, що приводить до різного ступеня виразності 50-річних циклів у різні періоди історії. Вони то практично згасають, то зростають до максимальної амплітуди, що, наприклад, спостерігається саме в останнє сторіччя.

На гребенях своєрідного "дев'ятого валу" у період максимальної амплітуди кондратьєвських хвиль суспільство перетерплює найбільш глибокі якісні зміни і як би здійснює своєрідний "стрибок" на наступний щабель свого розвитку, здобуваючи при цьому деякі принципово нові якості.

Комплексна модель космогенних мегаритмів

На підставі викладених положень може бути запропонована емпірична комплексна модель мегаритмів антропокосмічної синхронізації, представлена на мал. 1 (горизонтальна вісь відповідає історичному часу із вказівкою основних дат верхніх і нижніх екстремумів, а вертикальна вісь – ступеню прояви "денних" і "нічних" явищ у розвитку суспільства). Нумерація циклів прийнята "по Кондратьєву".

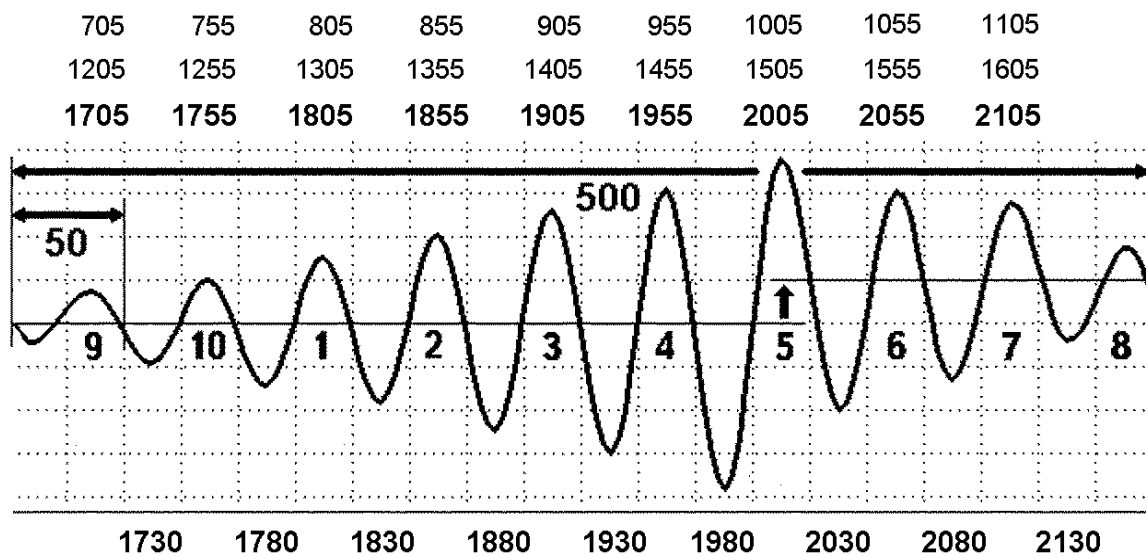

Рис. 1. Емпірична комплексна модель мегаритмів антропокосмічної синхронізації

Як можна бачити з даної моделі, на момент написання статті ми перебуваємо на гребені 5-го циклу, що характеризується максимальною амплітудою і забезпечує якісний стрибок на новий рівень розвитку суспільства. Суттю цього стрибка є глибинна глобалізація всіх процесів людського розвитку і перехід суспільства в інформаційну стадію, що на технологічному рівні забезпечується стрімким (по історичних масштабах) формуванням інфраструктури Інтернет.

Аналогом цього "Великого переходу" є події 500-літньої давнини, коли подорожі Колумба і Магеллана відкрили епоху "первинної глобалізації". А роль Інтернету в ту епоху грало друкарство, що дозволило одиничні подорожі перетворити у факти загальної популярності. Щось подібне відбувалося й тисячу років тому, коли на інформаційному фундаменті рукописної Біблії з монастирських скрипторіїв формувалася єдина християнська культура Європи, що стала надалі джерелом "первинної глобалізації".

Слід також зазначити, що для поточного періоду дана модель практично повністю відповідає традиційному уявленню циклів Кондратьєва (мал. 2).

При цьому на малюнку 2 символічно спрямованою нагору стрілкою (зображеної в районі 2000 року) показаний якісний перехід на піку 5-го циклу Кондратьєва, пов'язаний з формуванням технічного прообразу ноосфери у вигляді глобальної інфраструктури Інтернет. Мова при цьому, природно, іде не про одну конкретну дату, а приблизно про дюжину років з 2000 по 2012 рік, коли через нове покоління веб-технологій (у першу чергу таких, як соціальні мережі) в активне користування Інтернет-ресурсами втягується основна частина соціально активного населення миру. В 2010 році був переборений рубіж в 1 мільярд користувачів Інтернет, а кінцю цього періоду через комп'ютерні мережі буде взаємодіяти практично половина населення миру.

Рис. 2. Сучасний варіант традиційного подання циклів Кондратьєва [11]

Крім соціальних мереж (на пострадянському просторі це, наприклад, такі мережі як "Однокласники", "У контакті", "Мій мир" і інші), досить істотну роль у формуванні принципово нової інформаційної інфраструктури, асоційованої з ноосферою, грають бібліотечні й енциклопедичні ресурси нового покоління. Найбільш яскравим і характерним явищем такого роду можна вважати Вікіпедію, своєрідний логотип якої (мал. 3) можна вважати сучасним символом ноосфери.

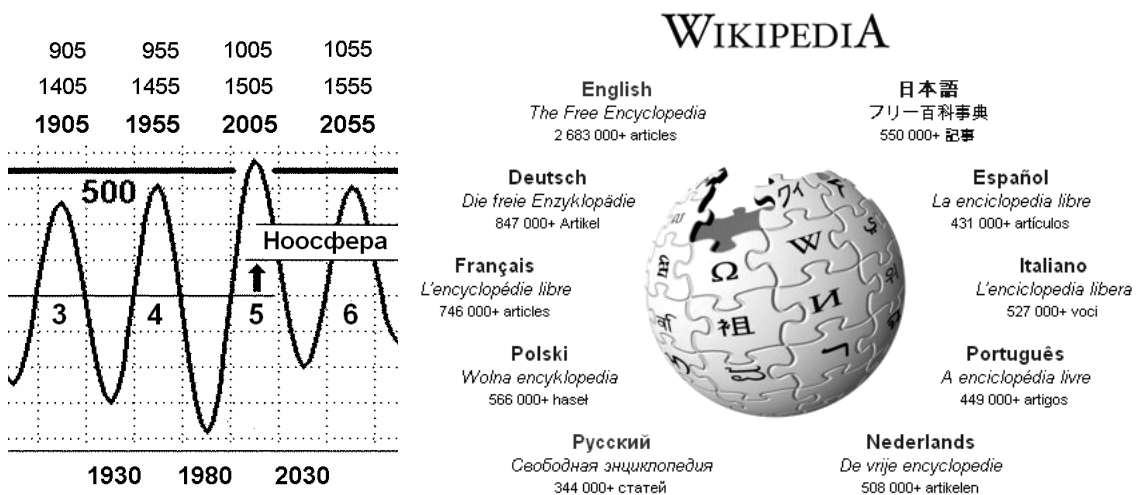

Рис. 3. Перехід цивілізації в стадію ноосфери на гребені 5-й хвилі (ліворуч) і логотип Вікіпедії як сучасний символ ноосфери (праворуч) [12]

У представленій моделі (мал. 1) варто також звернути увагу на одну істотну особливість: як перехідні дати між позитивними й негативними напівхвилями розглядаються роки 1893, 1918, 1943, 1968, 1993, 2018... При цьому ті з них, які є початком періодів спаду (наприклад, 1918, 1968...), практично завжди характеризуються яскраво вираженими кризовими явищами, але характер їхнього прояву буває досить різним. Визначається він багато в чому тим, як співвідноситься поточна фаза "50-річних" циклів з фазою "12-річних" коливань. Так, наприклад, інформація, представлена на малюнку 4, дозволяє зрозуміти, чому настільки трагічними й кривавими виявилися наслідки "сонячної" активізації мас на піках 15-го, 16-го й 17-го циклів сонячної активності (використається загальноприйнята на сьогодні нумерація циклів сонячної активності), що відповідали негативному напівперіоду "50-річного" циклу і що збіглися в нашій країні з революцією й громадянською війною в 1917-19 роках, колективізацією й голодом в 1929-33 роках, а також - з піком репресій в 1937-м року.

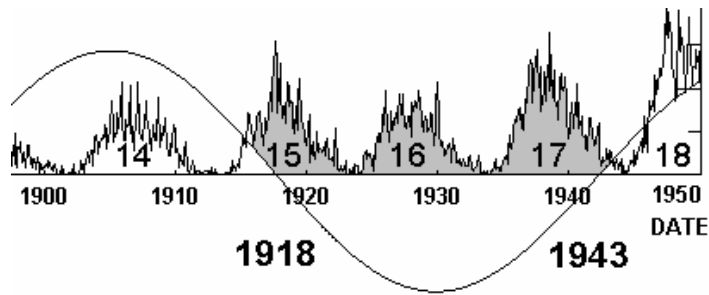

Рис. 4. Взаємодія циклів Кондратьєва й Чижевського в рамках концепції нооритмів в 1900-1950 р.

І, навпаки, у наступній позитивній напівхвилі масова активність 18-го й 19-го циклів носила переважно творчий характер, результатом чого стала перша хвиля науково-технічної революції (НТР).

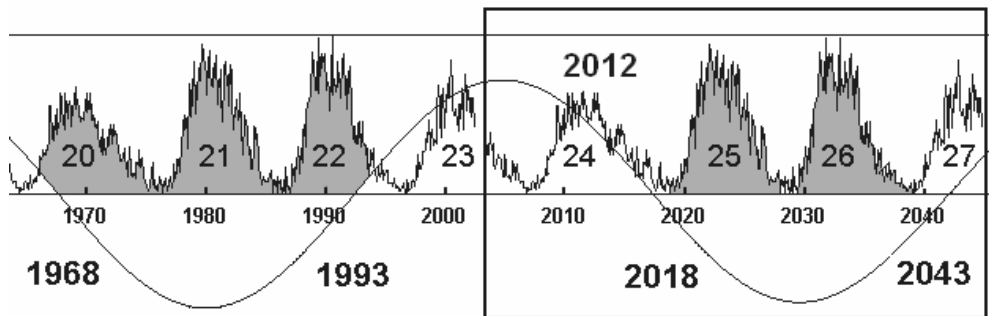

Рис. 5. Взаємодія циклів Кондратьєва й Чижевського в 1950-2050 р. (після 2010 р. – прогнозовані значення)

Подібно циклам 15-17 руйнівними в цілому виявилися і цикли 20-22 (мал. 5), що змусили людство відмовитися від багатьох утопій епохи НТР і поставили мир на грань ядерної війни. А наслідки 22-го циклу, фатального для народів колишнього Радянського Союзу, виявилися настільки тяжкими, що не дозволили повною мірою скористатися перевагами "позитивної" активізації в 23-м циклі. Залишається тільки сподіватися на максимально ефективне використання можливостей 24-го циклу. Інакше неминучі проблеми 25-го й 26-го циклів можуть виявитися практично непереборними. Сам же перехід до негативної фази "кондратьєвської хвилі" в 2017-2018 р., що збігається з мінімумом сонячної активності, повинен пройти відносно спокійно.

Еволюція уявлень про феномен часу

Якщо виходити із трьохетапного підходу до розвитку людства, що припускає виділення в історії суспільства привласнюючого, виробляючого і інформаційного етапів, то кожному з них може бути поставлене у відповідність переважне в дану епоху розуміння феномена часу.

Періоду господарства, що привласнює, який охоплює весь період від зародження людини розумного аж до початку неолітичної революції (VIII-VII тис. до н.е.), цілком природно відповідає розуміння часу як винятково циклічного феномена, що цілком і повністю детермінує життя древнього суспільства. Тисячоріччями життя людини палеоліту/мезоліту занадто повільно й непомітно для окремих поколінь розвивалася винятково "у колі вічного повернення". Цілий ряд артефактів, виявлених і понятих лише в XX столітті (у першу чергу т. зв. "мальтинська пластина"), переконливо свідчить, що і на цьому етапі були вже сформовані досить складні моделі часу, які в основних своїх рисах визначили, фактично, сучасне розуміння циклічного часу [13-17].

Глобальне кліматичне зрушення X-IX тис. до н.е., яке привело до формування сприятливих умов для формування виробляючого господарства, фактично породило ідеї лінійного часу, пов'язаного з концепцією безперервного розвитку (як варіант, на певних етапах – безперервної деградації). Наступний кліматичний оптимум V-IV тис. до н.е. відносно швидко (в історичних масштабах) змінився істотно більше проблемним кліматом. "Деградуюча" концепція часу (від "золотого" століття до "залізного") у рамках сільськогосподарського періоду виробляючої епохи практично на рівні конкурувала з різними ідеями поступального розвитку (насамперед у рамках духовного й інтелектуального росту людини). Але з поступовим переходом до індустріального розвитку в XV-XVI ст. почали переважати концепції безперервного прогресу, що досягли небаченої раніше популярності в XIX-XX ст.

Наступаюча інформаційна епоха настійно вимагає нових, істотно більш продуктивних у когнітивному змісті, підходів до розуміння феномена часу – підходів у першу чергу інформаційних, логічних і ментальних, що дозволяють не тільки розвивати наше сприйняття часу, але й управляти його розвитком. Процес формування таких підходів буде аж ніяк не швидкоплинним – ми фактично перебуваємо лише на початку тривалої еволюції. Але деякі характерні явища, концепції й тенденції досить ясно проглядаються вже і сьогодні.

Нові явища в інформаційну епоху

Із числа найбільш важливих нових явищ, що мають яке-небудь відношення до нашого сприйняття й розуміння феномена часу, у першу чергу необхідно виділити наступне:

Керування процесами мікро- і наносекундного масштабу як масова можливість і реальність. Практично мільярд користувачів, що мають у цей час доступ до сучасних комп'ютерів і комп'ютеризованих пристроїв (наприклад, мобільних телефонів), неусвідомлено одержують досвід надзвичайно ефективного керування фізичними й логічними процесами мікро- і наносекундного діапазону. А це означає, що всього за п'ятдесят років людина пройшла шлях від можливості індивідуального керування лише декількома подіями в секунду до керованого мільярда подій щомиті! Час для людини ущільнювалося постійно протягом всієї його культурної еволюції, але таких темпів ущільнення ще якихось сто років тому неможливо було навіть представити.

Практично миттєвий доступ до інформаційних об'єктів незалежно від їхньої просторової далекості в глобальних масштабах. Радіо протягом останніх ста років і телебачення протягом останніх 50-ти років з'явилися фактично лише підготовкою до тієї інформаційної революції, що розгорнулася протягом останнього десятиліття. Технологічною основою цього стало формування сучасної інфраструктури Інтернет, що є у свою чергу технічним прообразом майбутньої ноосфери. У новому інформаційному середовищі глобального масштабу практично зникає звичне співвідношення між простором і часом. Для користувача одночасно працюючого з пошуковими системами на серверах де-небудь у Сан-Франциско, Москві, Києві або в сусідній кімнаті затримка з одержанням відповіді найчастіше буде залежати аж ніяк не від просторової далекості джерела інформації, а тільки лише від технічних характеристик і розмірів бази даних відповідного сервера. Парадигма "мир на кінчиках пальців" разом із простором знищує й час, необхідний для його подолання. Більш того, з'являється практична можливість одночасно працювати з безліччю глобально розподілених об'єктів, управляючи процесами, що відбуваються там, і як би створюючи "ефект присутності" одночасно в безлічі місць у просторі.

Безперервність функціонування більшості інформаційних об'єктів (у режимі 24x7, тобто 24 години на добу 7 днів у тиждень без вихідних, відпусток і практично без яких-небудь інших простоїв), що досягається різко зростаючою надійністю й багаторазовим дублюванням їхньої технічної бази. Цивілізація вперше одержала можливість повністю синхронізуватися як цілісний глобальний організм. Програмні роботи пошукових систем у масовому порядку, ні на секунду не зупиняючи свою роботу, з немислимою раніше регулярністю і старанністю буквально прочісують мільйони серверів по всій земній кулі в пошуках нової інформації з метою її систематизації й надання десяткам мільйонів клієнтів, потік яких також не висихає ні на секунду. Потік подій, що суб'єктивно служить для нас однією з основних мір часу, не тільки неймовірно інтенсифікується й ущільнюється, але й стає практично безперервним як у глобальному масштабі, так і для кожного індивідуума, залученого в цей процес.

Багаторазове зростання інформаційної насиченості історичного часу. Сучасність, що стає історією в епоху Інтернет і електронних носіїв мультимедійної інформації, буде на порядки більше насичена пам'яттю про події, думки і людей, чим будь-який, попередній їй період часу. Тим самим воно, "сучасне минуле", стає набагато більше близьким до сьогодення й в істотно більшому ступені впливає і буде впливати на майбутнє (що поки аж ніяк не очевидно), чим що-небудь із більше давніх часів. Щось подібне відбувалося при переході до письмової епохи і до друкованої. В останньому випадку різниця в інформаційній насиченості виявилася настільки значною, що дозволила дослідникам з абстрактним математичним складом розуму взагалі припустити відсутність скільки-небудь значимої й достовірної історії в допечатну епоху (мова йде, наприклад, "Нової хронології" А.Т. Фоменко та ін.). Фактично, з погляду наших далеких нащадків нинішній рубіж тисячоріч буде не "кінцем історії", як це представлялося такому досліднику, як Фукіяма, а лише дійсним її початком. А все, що було до цього, ризикує згинуть у тьмі малоінформативних і недостатньо достовірних текстів і документів, занадто блідих на тлі майбутнього яскравого й насиченого інформаційного достатку.

Нові концепції й змісти

Всі ці явища фактично означають початок інтенсивних змін у наших взаєминах з феноменом часу не тільки еволюційних, але й революційних. На концептуальному рівні при цьому можна припустити щонайменше наступні фундаментальні зміни:

Визнання як провідного фактору (і індикатору) людського розвитку саме інформаційної компоненти, а не тільки (можливо, і не стільки) – матеріальної. Причому мова йде про визнання цього не винятково лише для нової епохи (що вже представляється цілком природним), але й для всієї людської історії. При цьому саме відлік і осмислення часу практично завжди було (і, швидше за все, довго ще буде) у числі найважливіших інтелектуальних викликів кожної з епох [16-19].

Осмислення масштабів "всесвітнього часу" у співвіднесенні з масштабами людського життя. Розуміння людини і його часу як гармонічної частини організму Вселеної, швидше за все, її специфічної "генетичної пам'яті". У такому змісті людина – це модель і/або своєрідне насіння Вселеної, а його час – це свого роду наномодель всесвітнього часу [19, 20].

Розуміння людського суспільства як деякого проміжного організму між Всесвітом і людиною, час і ритми якого деякою мірою аналогічні індивідуальним ритмам людського організму. Як приклад такої можливої аналогії можна вказати на деякий ступінь відповідності між такими специфічними ритмами людини як пульс і подих, з одного боку, і характерними для суспільного організму в цілому нооритмами Чижевського (синхронними з 12-річним циклом сонячної активності) [2, 3] і Кондратьєва (50-річні цикли) з іншої сторони.

Розуміння Вселеної як творіння людського розуму, але вищої, "божественної", стадії його розвитку. У подібному творінні може й полягати вище призначення людини, у якому воно проявляється через своєрідний "інстинкт пізнання", що тягне його усе вище по щаблях розвитку й розширення своїх можливостей. Кінцевою межею такого розвитку, імовірно, є саме масштаби Всесвіту. І коли можливості людського творення досягають цієї межі, тоді народжується новий Всесвіт і новий Час. Перспектива, звичайно, занадто далека, щоб можна було обговорювати які-небудь деталі всерйоз. Але деякі досить зухвалі припущення вона дозволяє зробити. Наприклад, чому не припустити, що породжений родинним розумом Всесвіт, може містити деякі своєрідні знаки й системи символів, які деякою мірою стимулюють когнітивну еволюцію людства на певних етапах розвитку всесвітнього організму. Саме такі знаки людина розумна інтуїтивно намагалася розглянути у зодіакальному хороводі планет і в прецесійних змінах зоряного візерунка із самих ранніх часів свого існування. У всякому разі, безперечно, що саме тут вдавалося знайти найбільш удалі орієнтири й підказки для розмітки часу, починаючи від хвилинного масштабу й закінчуючи образами для цілих епох [18, 19].

Особливий символічний зміст майбутніх сторіч. У зв'язку з викладеним не можна не відзначити, що відповідно до традиції, що зародилася щонайменше п'ять тисячоріч назад, ми зараз також перебуваємо на рубежі чергової зміни епох. Прецесія як би переводить своєрідну стрілку зодіакальних годин із сузір'я Риб на сузір'я Водолія, що, взагалі, відомо практично всім. Але, швидше за все, ніхто поки не додав достатнього значення ще одному специфічному зоряному феномену, пов'язаному із прецесією, який надає особливий символічний зміст найближчим сторіччям нової епохи. Мова йде про прецесійне піднесення сузір'я Орiona (з погляду Північної півкулі), що є найбільш антропоморфним зоряним символом, який асоціювався в міфологічній свідомості стародавності як з безліччю антропоморфних богів, так і із самою людиною в його вищих проявах. Найбільше піднесення Орiona на небокраї Північної півкулі в найближчі сторіччя цілком закономірно символічно асоціювати з піднесенням Людини й цивілізації Північної півкулі, тобто фактично всього сучасного цивілізаційного феномена, основні форми й досягнення якого зародилися в першу чергу до півночі від екватора. Така асоціація має, щоправда, і зворотну сторону, тому що в цьому зв'язку виникає цілком закономірне питання: а що далі? Занепад і деградація? Або щось інше?

Найкращим представляється максимально оптимістичне розуміння символічного змісту майбутніх сторіч: безпрецедентно піднявшись, людина й людство перейдуть у якісно новий стан, що дозволяє глянути на мир уже по-іншому, не обмежуючись земними просторами й часом окремих зодіакальних епох. Що зможе побачити нове людство із цих висот, сказати поки складно, але подумати про це варто вже зараз.

Література

1. Кондратьев Н.Д. Большие циклы конъюнктуры. // Вопросы конъюнктуры. 1925. Т. I. Вып. 1. – С. 28-79.
2. Чижевский А.Л. Физические факторы исторического процесса. – Калуга: Гостиполитография, 1924. – 72 с.
3. Чижевский А.Л. Космический пульс жизни: Земля в объятиях Солнца. Гелиотараксия. – М.: Мысль, 1995. – 768 с.
4. Аноприенко А.Я. Концепция нооритмов и ее мировоззренческое значение // Материалы региональной научно-методической конференции «Гуманизация образования в техническом университете». - Донецк: ДонГТУ. – 1994.
5. Аноприенко А.Я. Русские циклы. // Тезисы докладов международной научной конференции 12-13 марта 1994 г. "340 лет Переяславской Рады". Вып. 2. - Донецк. - 1994.
6. Аноприенко А.Я., Джура С.Г. В гармонии с космосом: традиции и артефакты космоэкологии в истории цивилизации // В кн.: Мудрость Дома Земля. О мировоззрении XXI века. Под редакцией В.А. Зубакова. Санкт-Петербург - Донецк. 2003. С. 76-87.
7. Аноприенко А.Я., Джура С.Г. Феномен времени в информационную эпоху: новые явления, концепции и смыслы // Материалы четвертой междисциплинарной научной конференции «Этика и наука будущего: феномен времени», г. Москва, 24-26 марта 2004 г. – М.: «Дельфис», 2004. С. 21-23.
8. Аноприенко А.Я., Моргун В.А. Нооритмы в судьбе человека и общества: мегафеномены антропокосмической синхронизации // Материалы пятой междисциплинарной научной конференции «Этика и наука будущего: жизнь во Вселенной», г. Москва, 23-25 марта 2005 г. – М.: «Дельфис», 2005. С. 195-198.
9. Аноприенко А. Я. Нооритмы: Модели синхронизации человека и космоса. – Донецк: УНИТЕХ, 2007. – 372 с., ил.
10. Шмидт-Ниельсен К. Размеры животных: почему они так важны? – М.: «Мир», 1987. – 259 с.
11. Акаев А.А. Современный финансово-экономический кризис в свете теории инновационно-технологического развития экономики и управления инновационным процессом // Мониторинг глобальных и региональных рисков 2008/2009 / Ред. Д. А. Халтурина, А. В. Коротаев. М.: УРСС, 2009. С. 141–162 (электронная версия на сайте <http://cliodynamics.ru>)
12. Аноприенко А.Я. Цивилизация, ноосфера и нооритмы // «Ноосфера и цивилизация». Научный журнал. Выпуск 7 (10). – Донецк, 2009, с. 62-69.
13. Ларичев В. Е. Мудрость змеи: первобытный человек, Луна и Солнце. – Новосибирск: Наука, 1989. – 272 с.

14. Ларичев В. Е. Сотворение Вселенной: Солнце, Луна и Небесный дракон. – Новосибирск: Наука, 1993. – 288 с.
 15. Ларичев В.Е. Звездные боги. – Новосибирск: Научно-издательский центр ОИГГМ СО РАН; Издательство Новосибирского университета, 1999. – 356 с.
 16. Anoprienko A. Interpretation of some artefacts as special simulation tools and environments / "Short Papers Proceedings of the 1997 European Simulation Multiconference ESM'97. Istanbul, June 1-4, 1997" – Istanbul, SCS, 1997, p. 23-26.
 17. Аноприенко А. Я. Восхождение интеллекта: эволюция монокодовых вычислительных моделей // Научные труды Донецкого государственного технического университета. Выпуск 15. Серия «Информатика, кибернетика и вычислительная техника» (ИКВТ-2000). – Донецк: ДонГТУ. – 2000. – С. 36-47.
 18. Аноприенко А.Я. Компьютерное исследование феноменов астроморфного моделирования в контексте когнитивно-культурной эволюции // Научные труды Донецкого государственного технического университета. Выпуск 29. Серия «Проблемы моделирования и автоматизации проектирования динамических систем» – Севастополь: «Вебер». – 2001. – С. 327-345.
 19. Аноприенко А.Я. Когнитивные мегакарты: опыт реконструкции культурообразующих моделей и образов мира // Научные труды Донецкого национального технического университета. Выпуск 39. Серия «Информатика, кибернетика и вычислительная техника» (ИКВТ-2002). – Донецк: ДонНТУ. – 2002. – С. 206-201.
 20. Аноприенко А.Я. Принцип активного антропоцентризма // Дети Вселенной. – Ноябрь 1998. – №21 (165).
-

Как правильно сослаться на эту статью:

Аноприенко О.Я. Ноорітми і час в інформаційну епоху // «Час у дзеркалі науки». Частина 1. Спеціальний випуск збірника наукових праць «Гуманітарні студії». – К.: Центр навчальної літератури, 2010. С. 128-143.